

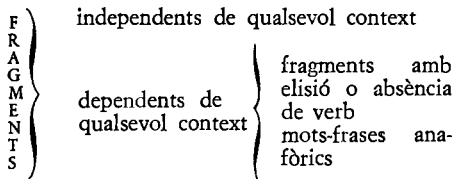
Els fragments

Existeixen un tipus d'unitats gramaticalment ben formades que, si bé es diferencien respecte a les seqüències que tradicionalment les gramàtiques han anomenat pròpiament oracionals per l'absència vs. presència d'un verb en forma personal, tenen propietats sintàctiques, semàntiques, fonològiques i pragmàtiques comunes a les oracions «plenes».¹ El terme utilitzat de vegades en la literatura lingüística per a referir-se a aquests enunciats i que aquí seguiré és el de *fragments*.

Aprofundint un xic els trets caracteritzadors dels fragments diria que: un fragment és un tipus d'enunciat el·líptic (pot presentar elements absents ja a l'estructura profunda) que superficialment és format per un mot o una seqüència de mots (enllaçats al primer nivell de representació sintàctica per una estructura oracional amb sintagma nominal i sintagma verbal [d'ara endavant SN + SV]), cap dels quals no és el verb de la frase. Aquest enunciat fragmentari és interpretat, per qualsevol parlant, com a oració amb l'esquema SN + SV, de vegades gràcies a l'ajut del context lingüístic (text o discurs) i/o extralingüístic del voltant, i/o de proposicions que formen part de la memòria del parlant. Propietats de diversos tipus demostren que els fragments es comporten com a oracions i que, per tant, des d'un punt de vista formal, són independents, en el sentit que, tal com ha estat afirmat per L. Bloomfield i reconegut per lingüis-

tes més recents,² les oracions són formes no incloses en virtut de cap construcció gramatical en una forma lingüística més àmplia. Hom pot concloure, aleshores, que oracions amb SN + SV i fragments constitueixen una sola classe distribucional d'enunciats.

Per tal de determinar les possibilitats de formació dels enunciats fragmentaris, un hom pot establir-ne una tipologia. Basant-se en un punt de vista sintàctic i semàntic és possible de delimitar classes exclusives d'aquestes unitats.

Seguint aquesta classificació s'integrarien en el grup de fragments independents de qualsevol context seqüències proverbials i lògic-matemàtiques del tipus:

- (1) (a) Poc cabal: mala ventura.
- (b) Tres per tres nou.

en la interpretació³ de les quals no intervé un coneixement de l'entorn.

2. Cf. L. BLOOMFIELD, *Language* (Nova York 1933); R. GUNTER, *Elliptical sentences in American English*, «Lingua», 12 (1963), ps. 137-150; V. WATERHOUSE, *Independent and dependent sentences*, a HOUSEHOLDER (ed.), *Syntactic theory 1. Structuralist* (Harmondsworth 1972).

3. Segons la semàntica de lògica de predicats, si tenim una llengua i decidim de quina manera cadascuna de les expressions d'aquesta llengua es relaciona amb el món, aleshores podem dir que tenim una interpretació d'aquesta llengua. Una interpretació relaciona la llengua amb el món (o món possible) tot donant les extensions de les expressions de la llengua, i.e. els objectes del món que es designen per mitjà d'aquelles expressions. Així doncs, per a tota proposició (entesa com a allò que una oració en una determinada ocasió diu sobre el món; el contingut semàntic d'una oració) podem trobar un conjunt de mons o circumstàncies possibles en els quals la proposició és vertadera en una interpretació arbitrària, i aquest conjunt-de-veritat d'una proposició correspon al conjunt de condicions necessàries i suficients que defineixen el significat d'una oració (cf. J. ALLWOOD, L. G. ANDERSON, Ö. DAHL, *Logic in linguistics* (Cambridge 1977), ps. 22 i 72-73).

* Aquest treball és una revisió d'un dels capítols de la Memòria de Llicenciatura titulada *Algunes qüestions entorn de la definició d'oració: els fragments* que vaig presentar al Departament de Filologia Hispànica de la Universitat Autònoma de Barcelona pel juny de 1979. Voldria aprofitar aquesta ocasió per a expressar el meu agraïment a M. Lluïsa Hernanz, directora d'aquella tesina, tant pel fet d'haver-me insinuat el tema i el ventall de camp d'estudi que aquest oferia, com per l'ajuda que em brindà al llarg de tot el treball. I també a Joan A. Argente, a qui dec més que a ningú que actualment em dediqui a la lingüística i que el present estudi s'hagi pogut publicar.

1. Cf. M. Ll. HERNANZ, *Oració i fragments: vers una definició conjunta*, «Els Marges», núm. 13 (1978), ps. 98-101; M. T. ESPINAL, *Algunes qüestions ...*, ps. 50-86.

En línies generals constituïrien el grup de fragments amb elisió o absència de verb aquelles unitats oracionals que depenen del context lingüístic o pragmàtic i que, gràcies a l'entorn, poden completar-se amb altres elements de la frase fins a esdevenir oracions «plenes» amb l'estructura SN + SV. Hi queden recollits, doncs, tots els constituents de frase que per circumstàncies determinades adquireixen un valor oracional (sintàctic, semàntic, fonològic i pragmàtic), malgrat que no tinguin verb en forma personal. La interpretació d'aquests fragments es concreta en cada nova situació.

- (2) (a) Aviat (resposta a la pregunta: «Quan tornareu a venir?»)
 (b) Llepafils!
 (c) Un tallat
 (d) Adéu!
 (e) Però, quina cara en Jordi! (comentari al discurs precedent)

Del nombre infinit de fragments que pertanyen a aquesta classe, és interessant i convenient d'aïllar-ne un subgrup integrat per una sèrie de mots que, només des d'un punt de vista distribucional i en tant que poden ésser introductors d'anàfora zero, ocupen la plaça d'una oració. Em refereixo en concret a *sí, no, oi, eh, veritat* i *d'acord*, els quals, lluny de relacionar-se anafòricament (i/o defícticament) amb el context, són uns simples modificadors de frase.⁴

- (3) (a) Sí (resposta a la pregunta: «Vindrà la Maria?»)
 (b) D'acord (resposta a la pregunta: «Que aniràs a comprar el pa?»)
 (c) Em telefonaràs, oi?
 (d) S'ha tornat boig, veritat?
 (e) No ho faràs, eh que no?

Deixant de banda l'anàlisi dels fragments fins ara vistos, tot seguit entraré en l'estudi i la caracterització d'un segon tipus de fragments que també depenen del context lingüístic i/o extralingüístic. La hipòtesi que aquí proposaré i discutiré és que existeix un subtipus de fragments ben definit sintàcticament i semànticament, anomenat grup de mots-frases anafòrics, que queda integrat per la partícula *raí*, les interjeccions, onomatopeies, renes i exclamacions fossilitzades.

4. En realitat, crec que convé fer encara una altra divisió d'acord amb el funcionament i les possibilitats d'ús d'aquests mots (*sí, no, oi, d'acord, vs. oi, eh, no, veritat, d'acord*), però que aquí no analitzaré (cf. M. T. ESPINAL, *Algunes qüestions...*, ps. 100-110).

Amb el terme *mots-frases anafòrics*, que he manllevat de l'estructuralista francès L. Tesnière, hom s'ha referit a tots aquells mots que són «equivalents de frase».⁵ Estructuralment no són analitzables i, mancats d'estructura interna, els mots-frases s'han qualificat com a «des organismes ankylosés», «des expressions stéréotypées», «des mots figés». Però, tot i que aquest hagi estat el motiu principal pel qual un hom no s'hagi interessat per ells des del punt de vista de la sintaxi estructural, crec que la seva descripció ha de formar part dels objectius de la teoria lingüística, ja que constitueixen una font molt rica d'investigació sobre els processos sintàctics i semàntics que els caracteritzen.

Sintàcticament, el tret més significatiu d'aquests fragments és que no poden reconstruir-se mai com a enunciats a base de verb i complements, o a base de l'esquema membre subjecte i predicat. Per això, i d'acord amb la teoria interpretativa de la pronominalització, els mots-frases anafòrics es podrien derivar a partir de proformes verbals o oracionals (PRO), introduïdes mitjançant les regles de la base que rescriuen les categories sintàctiques SV i O a l'indicador subjacent.

Semànticament, els mots-frases anafòrics⁶ mantenen connexió anafòrica⁷ amb elements

5. Tant Fabra com Tesnière en parlar d'aquests mots afirmen que són «equivalents de frases senceres» (cf. P. FABRA, *Gramàtica catalana*, Barcelona 1956, ps. 107-108, 1977; L. TESNIÈRE, *Éléments de syntaxe structurale*, Paris 1959, ps. 94 i ss., 1969).

6. J. Hankamer defineix així el terme anàfora: «Es una expressió que no té per ella mateixa una interpretació semàntica fixa, però que pot rebre'n alguna (per mitjà d'algun procés gramatical regular) d'un nombre infinit d'interpretacions que varien d'acord i són determinades pel context» (cf. J. HANKAMER, *The semantic interpretation of anaphoric expressions*, a RAMEH, ed., *Semantics: theory and application*, Georgetown 1976, p. 16).

7. En parlar de connexió anafòrica entre un mot-frase i el seu context, uso el terme anàfora en un sentit extens que enclou tant els casos pròpiament anafòrics que sorgeixen als nivells d'estructura profunda i estructura superficial, com els casos pròpiament defíctics mitjançant els quals, més que fer referències a elements del context pragmàtic, s'assenyalen aquests elements. Segueixo així la proposta de J. Hankamer i I. Sag (1976) segons la qual estableixen una distinció entre anàfora profunda i anàfora superficial d'una banda, i entre anàfora controlada lingüísticament i anàfora controlada pragmàticament de l'altra. Quant a això, vegeu J. HANKAMER i I. SAG, *Deep and surface anaphora*, «Linguistic Inquiry», 7 (1976), ps. 391-426; J. HANKAMER, I. SAG, *Syntactically vs. pragmatically controlled anaphora*, a FASOLD i SHUY (eds.) *Stu-*

del context lingüístic o no-lingüístic i, per tant, la seva interpretació s'assoleix en relació directa amb aquest enllaç. Ara bé, tal com veurem tot seguit, els mots-frases no únicament mantenen una relació anafòrica de sentit⁸ amb el context, sinó que, a més, afegeixen un matis nou al contingut aportat per aquest entorn. Per tal d'explicar aquest punt dins un marc interpretatiu⁹ hom pot considerar que, mentre que un tipus de proformes —diguem-ne semànticament neutrals, com el PRO-SV *fer-ho*— mantenen identitat de significat amb l'entitat semàntica que constitueix el seu antecedent, algunes altres —com és el cas dels mots-frases anafòrics— aporten un valor nou al contingut de l'antecedent. Totes les proformes apareixeran al lèxic marcadament amb els trets semàntics que les defineixen, *i.e.* al diccionari només es recollirà per a cada proforma aquella informació lèxica que és general a tots els actes de parla en els quals sorgeix; el contingut anafòric concret que adquireixen en cada acte de parla específic, mercès al contacte amb el context lingüístic o extralingüístic o a la relació amb algunes de les proposicions que componen el coneixement enciclopèdic del parlant, haurà d'ésser explicat per regles d'interpretació semàntica que relacionin les pro-formes amb l'element antecedent (o, més exactament, amb l'entitat semàntica que el representi) unes vegades, i en altres ocasions mitjançant regles pragmàtiques que —actuant fora del cos de la gramàtica— les relacionin amb in-

formació no-lingüística¹⁰ (context extralingüístic o entorn físic en el qual s'ha produït l'oració, i proposicions que —considerades com a objectes psicològics— són part del coneixement del món que un parlant-oient té i que afecten també la interpretació d'enunciats).¹¹

Un test que serveix per a aïllar el grup de fragments que constitueixen mots-frases anafòrics i demostrar que són pro-formes oracionals o verbals (les regles $O \rightarrow PRO$ i $SV \rightarrow PRO$ es fan necessàries), consisteix a expandir l'enunciat en qüestió amb una frase, en què s'explicita el contingut que ja s'ha expressat implícitament per mitjà d'ell. No hi ha oració o SV quan l'aital enunciat no pot anar acompanyat de cap frase. Per donar-ne alguns exemples considerem els parells següents:

(4) (a) Si sou puntuals rai, però, i si no ho sou?

(b) Si sou puntuals rai, no hi haurà cap problema, però, i si no ho sou?

(5) (a) Tu rai!

(b) Tu rai, que tens sort!

(6) (a) Ai!

(b) Ai! quin mal que m'he fet!

(7) (a) Brrr! (imitant el tremolor)

(b) Brrr! que freda que és l'aigua!

10. En aquest sentit J. Hankamer (1976) proposa el següent quadre general: «Hi ha com a màxim una regla d'interpretació semàntica que assigna específicament interpretacions anafòres, i aquesta regla o bé diu "busqueu arreu de la representació semàntica (o de la representació del context no-lingüístic) una lectura del tipus apropiat (lectura-oració per a O - *it*, lectura-SN per a un pronom - SN definit, etc.) i copieu-lo a la posició Δ associada amb l'anàfora", o bé diu "poseu una lectura qualsevol a la posició Δ corresponent a l'anàfora, subjecta a la restricció pragmàtica que sigui recuperable (ja des de qualsevol entitat de la representació semàntica o des del context no-lingüístic)"» (*cf. The semantic interpretation of anaphoric expressions*, p. 50).

11. En aquest treball continuaré distingint entre entorn verbal o lingüístic (text o discurs), entorn físic o extralingüístic i proposicions que el parlant té *in mente*. Però potser caldria entendre el terme context en un sentit més general i psicològic com un conjunt de proposicions cregudes per un parlant-oient donat, ja que si els contextos tenen algun paper en la interpretació d'expressions, aleshores cal definir-los com a quelcom que pot ésser a l'abast dels oients, i és evident que no són les situacions, l'entorn, o el discurs previ allò que és realment a l'abast dels oients, sinó més aviat el coneixement d'aquests elements. *Cf.* D. BROCKWAY, *Semantic constraints on relevance* (London 1979); D. WILSON, 2na. i 6na. conferències del curs «Introduction to pragmatics» (London 1980).

dies in language variation (Georgetown 1977); I. SAG, *The nomumity of anaphora*, «Linguistic Inquiry», 10 (1970), ps. 152-164.

Cal observar així mateix que, si per tal de descriure, explicar i interpretar els casos d'anàfora superficial i d'anàfora profunda controlada lingüísticament, n'hi ha prou amb el marc d'una gramàtica de la frase i/o una gramàtica del discurs, pel que fa a l'anàfora profunda sense control lingüístic és necessari:

1) que la gramàtica identifiqui el(s) sentit(s) de l'oració, i

2) que la pragmàtica (entesa com a aquella teoria que estudia com els factors no-lingüístics determinen la interpretació d'una expressió) reculli el(s) sentit(s) de l'oració i cerqui la lectura apropiada corresponent a la pro-forma —un cop situada aquesta en un context específic—, tot establint així quin és exactament el contingut semàntic o proposició d'una expressió.

8. Dos elements mantenen relació anafòrica de sentit si tenen idèntic significat. En català entre els elements anafòrics de sentit tenim els pronoms febles no definits *en*, *hi*, *ho*, el PRO-SV *fer-ho* i possiblement també els mots-frases anafòrics.

9. *Cf.* R. S. JACKENDOFF, *Semantic interpretation in generative grammar* (Cambridge-Mass. 1972), p. 267.

(8) (a) Carai!

(b) Carai! que n'ets, de pesat!

(9) (a) Au va!

(b) Au va! no em vinguis amb més romanços!

A cada un d'aquests grups hem adjuntat al mot-frase una oració on s'expressa el sentit que s'ha volgut donar a aquell. Cal adonar-se, però, del fet que la mena d'anàfores que estudiem no mantenen pròpiament identitat de sentit, sinó que, a diferència de les frases que les poden acompanyar, per molt esciènts que aquestes siguin, aporten un matís més intensiu, i són més expressives. Per citar un cas, és evident que, a (6b), l'enunciat de davant de la pausa no és un perfecte sinònim del que apareix després: la diferència rau en el sentit més punyent que aporta el primer.

Ara bé, amb referència al llenguatge onomatopèic, cal observar que no sempre que un hom troba una unitat imitativa o representativa té davant seu un mot-frase anafòric, o sigui un fragment.

(10) (a) Cric-crac (imitant els sorolls d'una màquina)

(b) Brum brum (imitant els sorolls d'una moto)

(c) Ring (imitant el so d'un timbre)

(d) Miau (imitant la veu del gat)

Així doncs, si comparem els exemples recollits a (10) i a (7) comprovarem que les seqüències de (10) són meres onomatopeies representatives de realitats extralingüístiques i els manca clarament un valor oracional (és impossible d'adjuntar-hi cap frase), mentre que a (7) podem unir al fragment una oració en la qual queda especificat i restringit el seu ampli valor semàntic. Només en casos com aquest les onomatopeies són mots-frases anafòrics.

Anàlisi de *rai*

Tot seguit em detindré en l'estudi d'un dels elements d'aquesta classe de fragments que fins ara he anat descrivint: la partícula *rai*, i especialment intentaré destriar, després de precisar les propietats que la caracteritzen sintàcticament, els factors que intervenen en la seva correcta interpretació semàntica.

Amb *rai* és obligatòria la presència d'algun membre de la frase. P. Fabra explica que *rai* és «usat exclusivament com a equivalent d'un dels dos termes» de conjunts «que són l'expressió completa d'un pensament, comparables a una proposició en tant que els dos termes hi apareixen contraposats l'un a l'altre, a semblança del subjecte i del predicat». Aquests conjunts són for-

mats per «dos mots o grups de mots emprats normalment com a membres de proposició (noms, pronoms, adjectius, adverbis, infinitius, gerundis, participis —acompanyats o no de complements, precedits o no d'una preposició—, proposicions relatives, proposicions condicionals)». ¹² Seguidament són recollits exemples d'aquest tipus de frases:

(11) (a) Jo, jugador!

(b) Cada cosa, al seu temps

(12) (a) Ja té raó de queixar-se, el pobre Pere

(b) Ell rai: jo, que ho he perdut tot!

(13) (a) No poden reeixir de cap manera

(b) Si tu els ajudessis, rai

(14) (a) Avui ja s'ha trobat millor

(b) Així rai!

(15) (a) Anem a veure les llistes de les notes

(b) Tu rai!

(16) (En Pere cull pomes d'un arbre i un altre diu:)

Pomes rai!

(17) (Algú llegeix al diari els canvis produïts a l'equip directiu d'un centre i afirma:)

Amb el nou director rai!

Fixem-nos que, com a conseqüència del fet que *rai* és un mot-frase anafòric, pot aparèixer en oracions compostes per coordinació (incloent la juxtaposició, com a (12b), o per subordinació (com a (13b)), i en aquests casos la partícula no pot ser sinó l'oració matriu o tradicionalment anomenada principal). Les oracions en les quals es presenta també poden ser simples (com a les frases (14-17b), on *rai* ocupa la plaça del SV).

D'altra banda, també és important de delimitar el sentit d'aquesta partícula a les frases en les quals es manifesta. ¹³ Primer de tot, i en relació amb els trets semàntics que

12. Cf. P. FABRA, *Gramàtica catalana* (Barcelona 1956), ps. 106-107 (1977). Els exemples (11) - (13) també són extrets de la gramàtica pòstuma de Fabra, p. 107 (1977).

13. Vegeu la definició que apareix al *Diccionari general de la llengua catalana* de la partícula *rai*: «Mot que, unit a un membre de proposició (nom, pronom, infinitiu, oració subordinada, etc.) forma, sense l'ajut de cap verb, una proposició completa en què s'expressa que allò que hom tem, plany, que sap greu, que ens reca, etc., no és gens o tant de tèmer, de plànyer, etc., i, si s'adjunta a un adverbi (o frase adverbial), no ho és almenys en la circumstància expressada per aquest adverbi.»

Al *Diccionari català-valencià-balear* se'n dona una altra —al meu entendre— més dubtosa o, com a mínim, no tan certa: «Partícula intensiva a manera d'exclamació que s'usa acom-

han de quedar recollits al lèxic, cal observar que expressa la idea de proposició contrària a una proposició que forma part del coneixement enciclopèdic del parlant, i que aquesta idea pot fer-se explícita —encara que no necessàriament— en el context lingüístic precedent. Però a més de mantenir una relació anafòrica de sentit amb aquesta proposició i, per tant, omplir-se de significat a cada nova situació del discurs (igual com succeeix amb les altres anàfores de sentit que existeixen en català) i d'introduir-hi el factor de proposició contrària que hem dit, amb *rai* s'aconsegueix un efecte més intensiu. Fixem-nos que les frases (b) de (18) i (19) són més aviat parafrasis de les (d) que no pas de les (c):

(18) (a) Si tot va bé no ens haurem de preocupar; però, i si no va bé?

(b) Si tot va bé *rai*; però, i si no va bé?

(c) Si tot va bé *rai*, no ens haurem de preocupar; però, i si no va bé?

(d) Si tot va bé *rai*, sí que no ens haurem de preocupar; però, i si no va bé?

(19) (a) Si som tres la cosa no tindrà importància; però, i si som deu?

(b) Si som tres *rai*; però, i si som deu?

(c) Si som tres *rai*, la cosa no tindrà importància; però, i si som deu?

(d) Si som tres *rai*, la cosa sí que no tindrà importància; però, i si som deu?

En el que queda de treball analitzaré els processos interpretatius d'aquesta expressió anafòrica en casos en què és controlada lingüísticament i en situacions en què és controlada pragmàticament.

En aquelles posicions en les quals *rai* és controlada lingüísticament per una frase que s'ha formulat en el context oracional previ (hi hagi o no «frontera de parlant»), recull anafòricament el sentit d'aquesta frase —la qual cosa implica que les regles d'interpretació semàntica hauran d'associar l'anàfora amb ella— i, a més, introdueix un matís (es-

pecificat al diccionari) de proposició contrària a l'expressada per aquesta frase.¹⁴ Així, les frases (12-13b) es podrien parafrasejar per les següents:

(12) (c) Ell sí que no té raó de queixar-se: jo, que ho he perdut tot!

(13) (c) Si tu els ajudessis, sí que podrien reeixir.

De vegades *rai* expressa el valor de presuposició contrària d'una proposició que no ha estat formulada abans, però que el context lingüístic previ, juntament amb el coneixement que l'emissor té del món que l'envolta, fan entenedor i d'una manera relativament no ambigua. En el cas de (14b) l'emissor presuposa el contrari del que presuposava abans de sentir (14a):

(14) (a) Avui ja s'ha trobat millor
Suposem que R presuposa que no podrà sortir amb X.

E emet l'enunciat.

(b) Així *rai*!

E' presuposa que, havent canviat la situació del món extern, ja podrà sortir amb X.

$R = E' / E$

A (15) trobem un fenomen paral·lel:

(15) (a) Anem a veure les llistes de les notes

Suposem que R presuposa que ha tret males notes i que no val la pena d'anar a veure les llistes.

E emet l'enunciat.

(b) Tu *rai*!

E' presuposa que E ha tret bones notes i que en el seu cas sí que val la pena d'anar a veure els resultats.

$R = E' / E$

Observem que, quan el context previ que possibilita *rai* no és lingüístic, succeeixen fets molt semblants. Considerem els enunciats següents:

(16) (En Pere cull pomes d'un arbre i un altre diu:)

14. Voldria recordar en aquest sentit que parlar d'un context lingüístic equival a parlar del coneixement mutu o conjunt de proposicions que comparteixen parlant i oient en un moment donat. A cada nova situació la tasca de l'oient és la de descobrir la proposició o el conjunt exacte de proposicions del seu coneixement compartit que ha de tenir en compte i que constitueixen el contingut semàntic de l'antecedent d'una expressió anafòrica, ja que aquestes proposicions no sempre queden formulades en el text verbal que precedeix una determinada oració.

panyant altres mots, amb un sentit d'assenyament, de conformitat a una cosa òbvia, de reconeixement de l'evidència o de la gran facilitat d'allò que es diu o que acaba de dir-se. Equival a diferents mots, segons els casos; pot substituir-se per *bé*, *prou*, *no és res*, *tant se val*. L'etimologia, ja que és «incerta», tampoc no sembla que ens pugui ajudar gaire a l'hora d'aclarir el significat precís d'aquesta partícula. De tota manera, Moll es decanta cap a la teoria de Balari, segons la qual «*rai* ve del llatí *radius*, "raig de llum", i que originàriament es diria *això rai* amb el significat de "això és clar, és lluminós" (...) del sentit de "raig de llum, claror", s'ha arribat al de "cosa clara, evident, que no presenta dificultat". No és però un origen segur».

(a) Pomes rai!

E emet l'enunciat tot pressuposant que no cal collir pomes, perquè el rebost n'és ple, o perquè van a bon preu, etc.

(b) Ja en tenim moltes, de pomes!

(c) Però si van baratíssimes les pomes!

(17) (Algú llegeix al diari els canvis produïts a l'equip directiu d'un centre i afirma:)

(a) Amb el nou director rai!

Suposem que E 1) pressuposa que donades les circumstàncies dels darrers temps la imatge d'un determinat centre empitjorarà progressivament; 2) llegeix el diari; 3) pressuposa que amb el nou canvi directiu pot esdevenir una millora considerable.

(b) Amb el nou director sí que anirà bé!

(c) Amb el nou director sí que serà diferent!

En primer lloc a (16a), que pot parafrasejar-se —entre altres— per (16b) o (16c), *rai* manté una relació anafòrica de sentit amb la proposició que ha passat a formar part del coneixement del món del parlant immediatament després d'observar l'acció que es produïa en el context extralingüístic;¹⁵ però, a més, la contradiu. En aquest ús equi-val al que hem vist a (12) i (13).

A (17), paral·lelament al que hem vist a (14) i (15), *rai* es relaciona anafòricament amb la pressuposició que l'emissor té sobre el futur d'un centre, però hi afegix també el valor de proposició contrària. Les oracions (17b) i (17c) són possibles parafrases de (17a), ja que expressen la mateixa proposició (tenen el mateix significat).

15. La idea subjacent en aquest punt és que les proposicions no són només objectes abstractes amb propietats lògiques (poden ser veritaderes o falses, poden implicar o contradir altres proposicions, poden actuar com a premisses o conclusions en un argument), sinó també objectes psicològics (a més de ser aptes per a la realització física, poden tenir existència mental en qualitat de pensaments). Hom pot conèixer, creure, guardar a la memòria i fins i tot manjar proposicions, ja que són objectes de l'intel·lecte. Les paraules de D. Wilson entorn d'aquesta qüestió són prou diàfanes: «Conèixer una proposició no comporta necessàriament el fet de formular-la mitjançant una expressió [terme oposat a oració], ni el d'aprendre-la a partir d'una expressió. Les expressions només són una font de coneixement: una altra font òbvia és l'observació del món que ens envolta. La suma total de coneixement d'una persona concreta es pot descriure com un conjunt de proposicions (...). Quan parlem del paper del coneixement del món en la interpretació d'expressions, de fet ens referim més exactament al paper de la memòria, que pot considerar-se com un conjunt estructurat de proposicions» (cf. 2na. conferència del curs «Introduction to pragmatics», ps. 2 i 3).

El problema central que planteja aquest mot-frase anafòric fa referència a la recuperabilitat del seu antecedent. Tot i que aquesta partícula en català és molt utilitzada i apareix en una gran quantitat d'enunciats, cal anotar que no sempre queda inequívoc el sentit que cal oferir a aquest mot. La vaguetat a la qual em refereixo rau precisament en la seva amplitud de significat (n'és una prova el fet que P. Fabra i F. de B. Moll no coincidiren en la definició que li assignaren), i queda demostrada en converses com la següent, on el parlant A no copsa el contingut que B ha volgut donar a la partícula *rai*:

(20) A — Eh, Pep! Mira què he tret de lingüística!

B — Tu rai!

A — Què vols dir?

B — Que tu ho entens molt fàcilment, això dels arbres i de les estructures...

A — Ah! Em pensava que insinuaves que era un llepaire.

Hom podria suposar que per a explicar la primera intervenció del parlant B a (20) s'hauria d'esmentar el terme ambigüitat més que no pas el de manca d'especificació o vaguetat. Per a poder decidir-ho cal valorar si el significat de *rai* és homogeni i neutral —encara que en certa manera variable, ja que és un mot-frase anafòric—, o si *rai* té diversos significats d'acord amb la possibilitat de descriure coses diferents. Personalment m'inclino més per la primera alternativa.

Per això, dels quatre tipus diferents de vaguetat que R. Kempson comenta¹⁶ els mots-frases anafòrics, i especialment la partícula *rai*, crec que exemplifiquen el grup caracteritzat per manca d'especificació en el significat d'una unitat. Si el significat de *rai* queda força vague, no és degut al fet que és una anàfora, sinó al fet que el contingut semàntic d'aquella unitat que queda recollit al diccionari és molt general.

16. Encara que uns i altres es relacionen, hom pot distingir quatre tipus principals de vaguetat: (i) vaguetat referencial, on el significat de l'element lèxic en principi és suficientment precís, però pot ser difícil de decidir si el mot pot aplicar-se a certs objectes o no; (ii) indeterminació de significat, on el significat mateix d'una unitat lèxica sembla indeterminat; (iii) manca d'especificació en el significat d'un element, on el significat és precís però només s'especifica de manera general; (iv) disjunció en l'especificació del significat d'un mot, on el significat comporta una afirmació del tipus o - o de possibilitats d'interpretació diferents» (cf. R. KEMPSON, *Semantic theory*, Cambridge 1977, ps. 124 i ss).

Quant a aquelles condicions generals d'ús que han de satisfer totes les pro-formes, i especialment aquella segons la qual el parlant confia que el contingut de la pro-forma es recuperi des del context lingüístic, o des de l'entorn pragmàtic, o des del coneixement enciclopèdic del parlant, és evident que si la proposició que constitueix l'antecedent semàntic de l'expressió anafòrica es formula en el context verbal previ la condició de recuperabilitat no es viola. Però si aquesta pista lingüística no hi és, aparentment el nombre de possibles referents per a una pro-forma verbal o oracional en una situació determinada és massa ampli per a poder assegurar que el missatge en qüestió sigui efectivament transmès. I en alguns casos així succeeix: el problema que presenten les pro-formes verbals i oracionals controlades pragmàticament és que és relativament poc comú de trobar situacions en les quals un parlant pugui raonablement suposar que el missatge volgut serà transmès per una oració en la qual hi ha una pro-forma verbal o oracional mancada d'antecedent lingüístic. El punt central d'aquesta discussió és que en general els parlants utilitzen mots-frases anafòrics sense antecedents lingüístics sempre i quan poden suposar de manera raonable que el contingut anafòric de les pro-formes és recuperable a partir del context pragmàtic o de proposicions diverses compartides per parlant i oient, o —dit d'una altra manera— quan poden assumir que aquests «predicats» transmetran el missatge apropiat.¹⁷ Ara bé, també és cert que de vegades el parlant pot assumir aquest punt massa lleugerament. D'aquí ve que a (20) el parlant B l'erra quan suposa que el missatge de la seqüència «Tu rai!» serà comprès pel seu interlocutor: el parlant A no ha descobert les pressuposicions que B té en emetre-la.

17. Cf. P. SCHACHTER, *Does she or doesn't she?*, «Linguistic Inquiry», núm. 8 (1977), ps. 763-767.

Resumint els trets característics de la partícula *rai*, direm:

1. És un mot-frase anafòric. Guarda una relació anafòrica de sentit amb part del conjunt de proposicions que comparteixen parlant i oient, exactament aquell subconjunt d'acord amb el qual l'expressió que conté *rai* és pertinent. Aquesta(es) proposició(ons) pot(poden) ésser suggerida(es) o quedar formulada(es) en el context lingüístic. A més a més, *rai* introdueix (i aquesta és la particularitat que cal especificar al diccionari) un valor nou de proposició contrària.

2. Per tal que aquesta connexió anafòrica de *rai* amb una(es) determinada(es) proposició(ons), que pot(poden) o no aparèixer explícitament en forma d'oració, es tingui en compte a la gramàtica, caldrà buscar un procediment per a derivar aquesta partícula, d'una banda, i per a relacionar-la semànticament amb la(es) proposició(ons) corresponent(s), de l'altra. En concret, cal resoldre interrogants del tipus: En quir. moment de la derivació apareix *rai*? Com es concep l'estructura profunda corresponent a l'estructura superficial d'una oració amb *rai*? Quins tipus de regles assignaran el contingut semàntic apropiat a aquesta expressió anafòrica?

3. La interpretació correcta de *rai* va molt lligada amb el coneixement de les pressuposicions, la qual cosa comporta que, amb *rai*, s'entra de ple en el camp de la gramàtica, de l'estudi de la incidència que pot tenir el coneixement sobre el món en interpretar un enunciat amb aquesta partícula. Molt sovint el context lingüístic, precís com és, no proporciona en intercanvis com el vist a (20) la força necessària perquè la interpretació semàntica de *rai* reixi. L'estudi d'aquest mot-frase ens ha mostrat, per tant, la necessitat de tenir accés a la relació entre fets del llenguatge que pertanyen al camp de la gramàtica pròpiament dita i aspectes que pertocquen al que s'ha etiquetat de pragmàtica.

M. TERESA ESPINAL I FARRÉ

Lectura de «Rua de Llibres», de Joan Brossa, per Glòria Bordon

Amb *Rua de llibres*¹ queda quasi completa la publicació dels llibres poètics escrits per Joan Brossa fins l'any 1970 (tot i així encara quedaran una dotzena de llibres,

ben bé, per publicar). Per tant, amb l'aparició d'aquest volum podem ja treure unes primeres conclusions sobre les línies que presideixen l'obra poètica de Joan Brossa.

Aquesta *Rua* (nom molt car al poeta per les seves connotacions carnavalístiques) ens presenta set llibres, que podríem incloure en dos apartats diferents: la poesia concre-

1. Joan BROSSA, *Rua de llibres*, col. «Cinc d'Oros», núm. 8 (Barcelona, Ariel, 1980).